

**RESMÎ
TÂRİHE
MEYDAN
OKUYORUM**

CEMİL KOÇAK

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
SİYAH BEYAZ FOTOĞRAF	
KARELERİMDEN... ..	11
DOKTORA TEZİM NASIL REDDEDİLMİŞTİ?	13
DOÇENTLİK JÜRİSİNDE NASIL REDDEDİLDİM?	53
İFTİRÂLAR VE YALAN KAMPANYALAR.....	67
YALANLARLA YAZANLAR.....	95
GELİBOLU VE YARBAY MUSTAFA KEMÂL BEY.....	99
EY TÜRK-İNGİLİZ DOSTLUĞU SEN NELERE KÂDİRSİN! GEREKİRSE ÇANAKKALE'Yİ BİLE UNUTTURURSUN... ..	102
RESMÎ TÂRİHE MEYDAN OKUYORUM	115
RESMÎ TÂRİHE MEYDAN OKUYORUM.....	117
MUHALİF SESLERİN 'SESSİZ' TÂRİHİ.....	122
SAFLAŞMIŞ POZİSYONLAR GÖRMEYE ÇALIŞMAK, TÂRİHYAZIMININ ÖNEMLİ BİR HATÂSİ.....	129
CHP SANDIĞI OLDUM OLASI SEVMEDİ.....	142
YAKIN DÖNEM TÂRİH MİTOLOJİLERİYLE HESAPLAŞMALIYIZ.....	149
27 MAYIS'IN BAYRAM OLDUĞUNU BUGÜN KİM HATIRLIYOR?.....	156
HERKES KENDİ TÂRİHİNİ TABULAŞTIRIYOR.....	160
HERKESİN TÂRİHİ KENDİNE	165
POPÜLER TÂRİH, RESMÎ TÂRİHİN KOZMETİK YÖNÜ OLARAK GÜNDEME GELİYOR.....	170
KEMÂLİSTLER NUTUK'U SANSÜRLEDİ.....	172
ATATÜRKÜN 'SÖZ KONUSU VATANSA, GERİSİ TEFERRUATTIR' DİYE BİR LÂFİ YOK.....	178
ATATÜRK YETENEKLİ BİR POLİTİKACIYDI.....	187
KEMÂLİZM TUTARSIZ BİR İDEOLOJİ; O BAKIMDAN ELEŞTİRMESİ KOLAY.....	199
ATATÜRK EŞİTLER ARASINDA BİRİNCİYDİ	204
KÜRTLERE ETNİK HAKLAR AMASYA'DA VERİLMİŞTİ. 209	

İNÖNÜ BİR DİKTATÖRDÜR; AMA HİTLER'E BENZETMEK HAKSIZLIK OLUR.....	213
TÂRİHTEN BUGÜNE	
ORDU VE POLİTİKA.....	219
POLİTİKA YAPAN BİR ORDU, BÜTÜNLÜĞÜNÜ KORUYAMAZ	221
AMERİKA İSTEMEDİĞİ İÇİN DARBE OLMUYOR	233
ORDUDA İLK CUNTA 1946'DA KURULDU	242
EN SİVİL ABDÜLHAMİD DÖNEMİYDİ	252
ATATÜRK 1927'DE EMEKLİ OLDU	261
ATATÜRK ORDUYA GÜVENMİYORDU	270
DÜNDEN BAKILINCA BUGÜN	279
MUZ KABUĞU TEORİSİ.....	281
PARTİ Mİ, DEVLET Mİ?.....	284
GÖNÜLDEN GEÇENLER, AKLA GELMEYENLER.....	288
2023'ÜN ŞİFRESİ.....	292
CHP KILIÇDAROĞLU'NDAN SİHİRBAZLIK BEKLİYOR.....	296
“HÂKİM PARTİ”, GELDİYSEN ÜÇ DEFÂ VUR!	306
ERGENEKON NİÇİN BAŞARAMADI?	314
KENDİLERİNİ SOSYALİST SANAN MİLLİYETÇİLER.....	323
BENİM KAPİTALİZMİM SİZİN SOSYALİZMİNİZİ DÖVER.....	331
BİR ANAYASA YAPMAK	337
YENİSİ OLMAZSA BİLE ESKİSİNİ YENİLEYELİM.....	341
CHP KURULTAYLARINDA SİYÂSÎ ÇEKİŞME OLMAZ, GERİLLA SAVAŞI OLUR.....	346
CHP'DE ATATÜRKÇÜLER, ATATÜRKÇÜLERİ YENİLGİYE UĞRATTI.....	352
DİZİN.....	359

SİYAH BEYAZ FOTOĞRAF
KARELERİMDEN...

DOKTORA TEZİM NASIL REDDEDİLMİŞTİ?*

Kişisel bir öykü anlatacağım. Bunu daha önce yapmamıştım. Ama “Resmî Târihe Meydan Okuyorum”, hayli iddiâlı bir başlık... ‘Ne zamandan beri?’ diye soracak olanlar varsa eğer diye düşündüm ve bu sorunun yanıtının da bu kitapta verilmesi gerektiğine karar verdim. Yeri burasıydı çünkü. Şimdi otuz beş yıldan daha geriye gidelim. Bu, benim öyküm...

Siyâsal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu’nda lisans eğitimim

Hâlen elimde bulunan lisans geçici mezuniyet belgesine göre, 20 Ekim 1974 târihinde Ankara Üniversitesi Siyâsal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu’na (kısaca: SBF BYYO) kaydoldum. Her ne kadar aradan uzun yıllar geçtikten sonra aldığım lisans diplomasında aynı târih 1 Kasım 1974 olarak gösteriliyorsa da... O zamanlar SBF ile BYYO arasında aşılmaz duvarlar yoktu. Pek çok dersimize SBF’den hocalar gelirdi. Birinci sınıfta siyâset bilimime Bülent Dâver, iktisada Orhan Türkay, sosyolojiye İbrâhim Yasa, anayasa hukuku ve kamu hürriyetlerine Bahri Savcı, hukuka Sefâ Reisoğlu ve siyâsî târihe de Oral Sander gelmişti. Sonraki yıllarda; Türkiye’nin idârî yapısına Şeref Gözübüyük, mâliyeye Bedri Gürsoy, uluslararası ilişkilere Türkkiye Ataöv, iktisada Bilsay Kuruç,

* Doktora tezimin reddedildiğini daha önce de Toktamış Ateş ile bir tartışmam vesilesiyle yazmıştım. Bkz. Cemil Koçak, “Seni Sevmeyen Ölsün”, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 19-23. Burada bu reddin öyküsünü neredeyse otuz yıl sonra ilk kez ayrıntılarıyla yazdım. Târihçinin bir görevi de târihe not düşmektir çünkü!

siyâsî düşünceler ve rejimlere Mümtaz Soysal, kamuoyu ve siyâset sosyolojisine Nermin Abadan-Unat, sosyal politikaya Câhit Talas, Türk siyâsal hayâtına Sinâ Akşin, günün ekonomik sorunlarına Çelik Aruoba, halkla ilişkiler ve reklâmcılığa Cemâl Mihçioğlu, haberleşme hukukuna Feyyaz Gölcüklü, basın ve yayın yoluyla halk eğitimine Cevat Geray, günün uluslararası politika sorunlarına Mehmet Gönlübol, günün iç politika sorunlarına Ömür Sezgin, fikrî haklara İlhan Öztrak ve devletler hukukuna da Hüseyin Pazarcı gelmişti.

Okulun üçüncü sınıfına gelindiğinde, meslek bölümlerinden birini seçmek gerekiyordu. Radyo-Televizyon gibi o dönemde çalışma sahası dar olan bir bölümün yanında, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler gibi bence serbest çalışma sahası nispeten daha geniş bir bölüm vardı ve ben ikincisini tercih ettim. Bir başka yol daha vardı: Birinci sınıfın sonunda yüksek not ortalaması tutturabilen öğrencilerin SBF'ye geçmesi için her yıl özel bir sınav açılırdı. Bunun için birinci sınıfta en yüksek not ortalaması tutturabilen az sayıda bir grubun içinde yer almak gerekiyordu. Bu hakkı elde etmiştim; fakat SBF'den mezun olmanın meslekî hayâтта bana fazlasıyla devlete bağlı ve bağımlı bir yaşantının dışında herhangi bir imkân sağlamayacağını düşünerek, bu sınava girme hakkımı benden sonra gelen öğrenci arkadaşşıma devretmeyi tercih ettim. Ben BYYO'da kalmayı uygun gördüm. Zâten Radyo-Televizyon Bölümü'ne geçmeyi de aynı nedenden dolayı arzu etmemiştim. Oradan da mezuniyet sonrasında TRT'nin dışında başkaca bir yol tutturmak imkânı yoktu.

Oysa babam, ilk gençlik yıllarımdan beri, beni devlette çalışmamam için sürekli olarak uyarıyordu. Kendisi de öyle yapmıştı zamânında. Sececeğim mesleğe aslâ karışmıyordu; fakat meslek hayâtımı devlette geçirmemin doğru olmayacağı konusunda sürekli olarak beni uyarıyordu. Özgür bir hayâtı tercih etmeliydim. Devlette çalışmak ise özgürlüğü kısıtlayan, hattâ onu imkânsız kılan bir yoldu ve bu yoldan uzak durmalıyım. Muhtemelen söz

konusu yolları katederken, farkında olmadan, babamın bu öğüt ve tavsiyeleri de kulağımın bir köşesinde kalmıştı. Kalmış olmalıydı.

İşin ilginç tarafı; ikinci kez Almanya Köln’de katıldığım üniversite sınavında SBF’yi BYYO’nun önünde tercih etmiştim. O zaman gâlibâ siyâsal bilim eğitimi görmek için SBF’ye öncelik vermiştim. Bir de SBF, ODTÜ ile birlikte Ankara’da devrimci hareketin merkezini oluşturuyordu. Acaba bu da karârımı etkilemiş miydi, bilemiyorum. Her neyse, SBF’nin kodunu tercih listemin başına yazdığımı gâyet iyi hatırlıyorum. Fakat BYYO’yu kazanmıştım; kayıt için ilk kez Ankara’ya gittiğimde, merak ettim ve SBF’nin giriş puanlarına baktım; benim kazandığım puanla da SBF’ye girmek mümkündü. BYYO’yu da yüksek bir puanla hayli üst sırada kazanmıştım zâten. O hâlde ne olmuş olabilirdi diye düşündüm ve biraz soruşturdum. Meğerse ben tercihlerimi yazarken okul kodu olarak SBF’nin kodu yerine yanlış bir kod yazmışım! Yine yanlış hatırlamıyorsam; kodlar dört hâneliydi ve tercih listesini doldururken, ablama yazdığım mektubun da adresini yazıyordum sanırım ve onun apartman numarası da dört hâneliydi. Korkarım, tam bu sırada rakamları karıştırıp apartman numarasını SBF’nin kodu olarak girdim. Tabî sistemde öyle bir kod olmadığından, sistem beni otomatik olarak BYYO’ya kaydetmiş. Eğer apartman numarası bir başka koda uysaydı, muhtemelen o hiç bilmediğim okulu kazanabilirdim! Zâten rakamlarla aram hiçbir zaman iyi olmamıştır!

İlk (ve son) gazetecilik tecrübem

Amacım, okuldan sonra gazetecilik yapmaktı. Serbest ve özgür bir hayât için gazetecilik biçilmiş kaftan olarak görünüyordu gözüm. Tabîi o zamanlar... Nitekim, 1977 yılının yazında gazetecilik stajımı kırk beş gün boyunca *Cumhuriyet* gazetesinin Ankara bürosunda yapacağımı öğrendiğimde çok memnun olmuştum. Staj yerlerimizi okul bizzat buluyor ve bizi tek tek yerleştiriyordu. Beni yakından tanıyan bir hocamız, sanırım bana bir ‘kıyak’ yapmıştı ve beni *Cumhuriyet’e* yerleştirmişti. O zamanlar *Cumhuriyet* gaze-

tesinin önünden geçmek bile bayağı bir işti hani. O sırada Ankara bürosunun şefi Kemâl Aydar'dı. Bir buçuk ay zarfında büroda Mustafa Ekmekçi, Yılmaz Gümüşbaş, Engin Karadeniz, Yalçın Doğan ve Fikret Otyam'ı tanıma imkânı buldum.

Önemli birkaç gazetecilik bilgisini de onlardan öğrendim. Bir yandan telefonda haber alırken, öbür yandan aynı anda daktiloda bunu hızla yazmayı da... Sonra haberlerimin büro şefi tarafından kontrol edilmesini ve teleksle İstanbul'a bildirilmesini bekledim. Her sabah *Cumhuriyet* gazetesinde yazdığım haberin çıkıp çıkmadığını kontrol eder; yayınlandıysa onu kırmızı kalemle işâretlerdim. Bu süre zarfında gazetede çıkan bütün haberlerimi böyle kırmızı kalemle işâretledim; sonra bu kırk beş büyük boy gazeteyi ciltlettirdim ve çok uzun yıllar boyunca bir dolapta sakladım. Sonunda bir gün fazla bir anlamı kalmadığına iyice iknâ olduğumda, hayâtta pek az yaptığım bir şeyi yaptım ve bu gazete cildini attım.

Son sınıfa geldiğimde, pek çok arkadaşım gazeteci olmuştu bile; bir yandan okulu idâre ediyorlar, bir yandan da gazetecilik yapıyorlardı. Ben de okul bitmeden artık meslek yoluna girmenin en kısa ve sâde şeklinin bir an önce bir gazetede çalışmaktan geçtiğine kesin olarak iknâ olmuştum artık. Bunun üzerine biraz(cık) iş aradım. Ama benim gibi hiçbir gazetecilik tecrübesi olmayan bir öğrenciye iş vermekte tereddüt edildiğini görünce, pek de öyle seçme imkânım olmadığını iyice anladım. O sırada sınıf arkadaşım Fâtih Güllapoğlu *Tercüman* gazetesine bağlı olarak kurulan *Akdeniz Haber Ajansı*'nda (Akajans) gece nöbetçisi olarak çalışıyordu. Ajansın yeri, bizim kalmakta olduğumuz Bestekâr Sokak'taki öğrenci evine çok çok yakındı. Zâten Güllapoğlu'nun da kısa bir süre sonra evlendiği kız arkadaşı, öğrenci evinde birlikte kaldığımız bir arkadaşımın, yine kendisi gibi ODTÜ'de okuyan ablasıydı. Ajansın yurt haberleri masasında çalışmak isteyip istemediğimi sorduğunda, hemen girişimde bulundum. O zaman yetkili kişi bizim okulun en eski mezunlarından Şefik Kahramankaptan'dı. Beni işe aldı.

Birkaç ay boyunca ajansın taşradaki parça başı iş üzerinden ücret alan 'muhabirler'inin bâzen de el yazısı mektup ve bir iki

kötü fotoğrafla ilettikleri ‘yurt haberleri’ni elden geçirip yeniden yazarak servis ettim. *Tercüman* gazetesinin taşra baskılarında ilgili bölgeye göre ayrılıp yayınlanırdı bu haberler. Bundan fazlaca bir heyecan duymamış olmalıyım ki, bu kez söz konusu gazeteleri hiç biriktirmedim. Bu birkaç aylık tecrübe, bana gazeteciliğin dışında ‘gazeteci’ olmanın temel özelliklerini de yakından gösterdi. Belki de burada öğrendiğim asıl şey, ‘gazeteci’ olabilmenin gerekli ve yeterli şartlarının bende bulunmadığıydı. *Cumhuriyet*’te sanırım bunu hissetmiştim bile. Fakat kendime hiç kondurmamış da olabilirim.

Fakat bu yeni tecrübe, bana bu meslekte aslâ başarılı olamayacağımu açıkça gösterdi. Daha yolun en başında mesleğimi doğru seçmediğimi anladım. Erken bir uyarıydı. Fakat ben de çok genç yaşında olmama rağmen, bu uyarıya kulak verecek olgunlukta bulunabilmişim demek... Bugün bile hâlâ bunu nasıl hissettiğimi, anladığımı ve hemen karar vererek, yol yakınken bu sevdâdan vazgeçtiğimi kendime tam olarak açıklayamıyorum. Ama bu, doğru bir karardı ve tam zamânında alınmıştı.

SBF’de doktora yılları

Evet, aslında benim gönlümden geçen tek şey akademik kariyerdi. Kitaplar içinde kaybolmaktan daha güzel bir hayâtın olamayacağına kesin olarak kâniydim. Üniversite yıllarım boyunca, devrimci eylemin içinde bulunmadığım sürede, hep kitaplar arasındaydım. Okumayı, yazmayı, düşünmeyi ve tartışmayı seviyordum. Başkaca sevdiğim bir şey de yoktu gâlibâ. Bu durumda benim doktora yapmam gerekiyordu. Tarih, ama sâdece tarih değil; siyâsal bilim, sosyoloji ve felsefe okumaya doyamadığım alanlardı. İşte benim gitmem gereken yol buydu ve bu yolda yürümeliydim. Birkaç ay içinde ajanstan ayrıldım. Okulu bitirdim ve SBF’de doktora giriş sınavına hazırlanmak için çalıştım.

1978 yılının sonbaharında siyâset bilimi alanında doktora başladım. O zamanlar SBF, sâdece Ankara’da değil, sanırım bütün Türkiye’de doktora yapmak için seçilebilecek en iyi yerdii. Ama seçmek yetmiyordu; önce giriş sınavını kazanmak lâzımdı.

Sınava çok kalabalık bir öğrenci grubunun katıldığını bugün gibi hatırlıyorum. Önce yabancı dil sınavı oluyordu. Eğer ondan geçerli not alabilirseniz, o zaman da bilim sınavı adı verilen ikinci bir sınava, bilgi sınavına katılma hakkı doğuyordu. Yabancı dil olarak sanırım Almanca'yı seçmiştim. 1973 yılının yazında liseden sonra üniversite sınavında alabildiğim puan benim arzu ettiğim bir fakülteye kayıt olmama imkân vermiyordu. Bunun üzerine babam, benim üniversite eğitimimi Almanya'da görmem gerektiğine karar verdi. 1974 yılının Şubat ayının başında Almanya'ya gittim ve orada yedi ay boyunca dil eğitimi gördüm. Almancam, lisede uzun yıllar gördüğüm İngilizcemden daha iyi durumdaydı ama parlak sayılamazdı. Bu sebeple endişelerim vardı.

Neyse ki lisan sınavını yüzümün akıyla vermiştim. Bilim sınavına girişte rekâbet etmem gereken öğrenci sayısında bir hayli azalma olduğunu görünce biraz olsun rahatladım. Fakat yine de kalabalık sayılırdı. Sonuçta siyâset bilimine toplam olarak ya on iki ya da on altı öğrenci alınacaktı. Şimdi tam olarak hatırlayamadım. Bu, hesapça her on adaydan birinin sınavı kazanacağı anlamına geliyordu. Sınavdan sonra İzmir'e gitmiştim; epey heyecanla sonuçların ilân edilmesini beklediğimi iyi hatırlıyorum. Kazanamazsam bir başka plânım da yoktu. Bu bakımdan karın ağrısı çekmek kaçınılmazdı. Ankara'da bulunan eski kayınbiraderimin babamı aramasıyla sınavı kazandığımı öğrendiğimde, çok uzun yıllar boyunca bir şeye bu kadar çok sevinmediğimi anladım. Olsa olsa Türkiye'de üniversiteyi kazandığımı haber aldığımda bu kadar sevinmiş olmalıyım.

1978-1980 arasında SBF'de doktora öğrencisiydim. O zamanki kurallara göre, önce bir yıl yüksek lisans dersleri alınıyordu. Sonra doktora dersleri için de bir yıl süre vardı. Bu iki yıl boyunca çok şey öğrendim; ama bilginin yarı sıra, asıl olarak, hocalarımdan bilim adamı olmanın gereklerini öğrendim. Sosyal ve siyâsal bilimlerde yöntem öğrendim. Kimlerden mi? İlkay Sunar, Bahri Savcı, Mete Tunçay, Taner Timur, Fâzıl Sağlam ve Alaaddin Şenel'den...

Yüksek lisans yılını belirli bir yüksek ortalama ile tamamlayan öğrenciler, bugünün aksine, herhangi bir yüksek lisans tezi hazırlamaya ihtiyaç olmaksızın, doğrudan doğruya ikinci yılda doktora eğitimine başlayabiliyordu ve ben de bu öğrencilerden biriydim. Bu sebeple yüksek lisans tezi hazırlamadım. İkinci yıl doktora eğitimi tamamlandığında, doktora sınıfından mezun olabilmek için, sâdece iki kez girmeye hak tanınan doktora yeterlilik jürisinde muhakkak başarılı olunmalıydı. Bu jüriden geçmek demek, hem otomatik olarak yüksek lisans diploması almaya hak kazanmak anlamına geliyordu; hem de aynı zamanda doktora tezi yazmaya.

Doktora eğitimim tamamlandığında, doktora yeterlilik jüri sınavına hazırlanırken 12 Eylül 1980 Darbesi oldu. O zamana kadar SBF’de ya da bir başka yerde asistanlık kadrosu kazanmak için çok çaba harcamıştım. Asistanlık kazanmadan doktora öğrencisi olarak maaş almak mümkün değildi. Bu dönemde herhâlde çok sayıda asistanlık sınavına katıldım ve hiçbirini kazanamadım. İlk basamak yabancı dil sınavını bile atlatamadığım giriş sınavlarını hatırlıyorum. SBF’de, Ankara İktisâdî ve Ticârî İlimler Akademisi’nde, Dil ve Târih-Coğrafya Fakültesi’nde, Türk İnkılâp Târîhi Enstitüsü’nde, sonradan Gâzi Üniversitesi’ne bağlanan İletişim Fakültesi’nde ve artık hatırlayamayacağım başkaca yerlerde katıldığım pek çok asistanlık sınavı benim açımdan hüsrarla sonuçlandı. Hele SBF’de Bülent Dâver’in siyâset bilimi kürsüsünde açılan asistanlık sınavlarında her defâsında, lisan ve bilim sınavlarından hemen sonra, mülâkâta benimle birlikte katılan Fatmagül Berktaş ve Levent Köker’i bugün gibi hatırlarım. Sanırım bu süreç iki defâ işleştirdi. Sonunda da hiçbirimizi almamışlar, her iki sınav da iptâl olmuştu. Bu arada her sınavın muhakkak sonuçlanmadığını da hatırlatmamlıyım. Bâzi sınavların sonucu hiçbir zaman açıklanmazdı bile...

Ah o asistanlık sınavları! Bugün bile bunları yazarken, o günlere geri gidince korkarım karnım yine ağrıyor. Benim açımdan mesleğe giriş için olmazsa olmaz bir yoldu asistan olmak... 1978’den itibaren kim bilir kaç asistanlık sınavına girdim ve hiçbirini kazanamadım. Maalesef kaydını tutmamışım; günlük tutmamamın sonuçlarından

biri de bu... Hâfıza da bir noktaya kadar... Fakat herhâlde bir düzineden daha fazla sınava katılmışımdır. Hiçbirinde beni kabûl etmediler. Elim yazmaya varmıyor ama; o zaman bu sınavlardan birini kazanıp asistan olarak sonradan üniversite kadrolarında yükselenlere baktığımda, daha o zaman gördüğüm gibi, bana soracak olursanız seçimlerin çoğu hatalıydı.

Neden böyle olduğunu anlamam için biraz daha zaman geçmesi gerekecekti. Hattâ bir defâsında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Târîhi Enstitüsü'nde asistanlık sınavına katılmışım da o sırada müdürlüğe vekâlet eden bir kişi, beni özel olarak çağırıp bu sınavdan çekilmemi ricâ etmişti. Kendisinin eşi de sınava girecekti ve onun kazanmasını istiyordu. Reddettim, bu kez de sınav jürisinde iş karıştı; jüri üyelerinden olan ve benim de SBF'den yakından tanıdığım Ömür Sezgin, dışarıdan müdahalelere dayanamayıp jüriden ayrılmak zorunda kalmıştı. Doğru tahmin ettiniz; ben yine alınmadım tabîî. Kimin alındığını da ben mi yazmalıyım, bilemedim doğrusu.

Hiç olmazsa, doktora tezi yazmaya hak kazanabilmem için, SBF'de 24 Aralık 1980 târihinde doktora yeterlilik sınavına katıldım. Jüride Bülent Dâver, Rûşen Keleş, Sinâ Akşin, Alaaddin Şenel ve Fâzıl Sağlam vardı. Eğitim hayâtımda hepsinden de ders almıştım. "Pekiyi" derece ile sınavı vermiş olmam, hayâtımın önemli bir dönüm noktasıydı. Bundan sonra bir doktora tezi yazacaktım ve bu sırada belki de bir asistanlık yakalayabilirim diye düşünüyordum. Sınava girerken heyecanlı, çıkışta memnundum. Sonradan yakın olduğum jürideki hocalarımdan duyduğuma göre; beni yakından tanıyan bâzı hocalar, bana iltimas yapıyor sanılmasın diye, geçme notumu "iyi" olarak verince, jüri başkanı Bülent Dâver onlara çok kızmış ve bana haksızlık yaptıklarını söyleyerek notumu "pekiyi"ye çıkarmış; bir hocamın bunun üzerine, "Seninle iftihar ettik Cemil" dediğini dünmüş gibi iyi hatırlıyorum.

Sıra bir doktora tezi konusu bulmaya gemişti; bu konuda çok da tereddüt etmedim doğrusu. Tezimi muhakkak yakın dönem siyâsî târihimiz üzerine yazacaktım; bu alanda nispeten üzerin-

de çalışılmamış bir dönem bulmalıydım sâdece. Bir süreden beri okumalarımın ışığında, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığının ilk döneminin, yâni İkinci Dünyâ Savaşı yıllarının pek üzerinde durulmadığının farkına varmıştım. Bu, elverişli bir konu olabilirdi. Tez danışmanı da seçmem gerekiyordu. O konuda da hiç tereddüdüm yoktu. Mete Tunçay'ı SBF'de doktora öğrenciliğim sırasında yakından tanımıştım. Ondan iki yıl içinde iki ders almıştım: İlki, Bizans toplumsal ve siyâsal düşüncesi dersi idi. İkincisi ise Türkiye'de tekparti dönemi dersi idi. Hocam, bu sırada daha sonra çok ünlü olacak *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)* adlı kitabını yazıyordu ya da yazmıştı, bitirmek üzereydi. Ders, büyük ölçüde onun bu kitabının omurgası üzerinden işlenmişti. İlk dersten dokuz; ikincisinden ise sekiz buçuk almıştım. Hocamın not konusunda pek de bonkör olmadığını bilenler açısından bayağı yüksek notlardı doğrusu.

Mete Hoca'yla yakın tanışıklığımız da hemen olmadı. Ama onun yüzünden değil; benim yüzümden. Derslerde ortalama bir düzine öğrencinin arasında tartışmalara pek de katılmazdım doğrusu. Bu bakımdan hocaların beni yakından tanınmasına pek imkân yoktu. Bizans dersinde bir seminer ödevi hazırlamıştım; özetle Bizans toprak düzeninin Selçuklu aracılığıyla Osmanlı'ya geçişini, tabii okuduğum kitaplardan öğrenebildiğim kadarıyla, aktarmaya çalışmıştım. O zamanlar böylesine geniş, makro düzeyde analizler pek yaygın sayılmazdı. Nâdirdi yâni. Mete Hoca, yakın bir sınıf arkadaşına, ödevin sâhibi olarak beni sormuş ve 'Kendisini şimdiye kadar pek tanıyamadım' demiş. Beni merak etmesinin nedeni, ödevimi çok beğenmesiymiş. O da kısaca, 'Cemil, tartışmalara pek katılmaz; ama benim yakın arkadaşım olduğundan biliyorum ki...' diye devâm etmiş. Neyse, bu konuşmanın akabinde, hocamız, 'Benim odama gelsin; tanışalım' demiş. Arkadaşım bu konuşmayı anlatınca; ilk kez Mete Hoca'nın odasına gittim. Tanıştık. Daha doğrusu, birbirimizi yakından tanımaya başladık. 1979 yılı başında olmalı... Uzun bir arkadaşlığın tohumları, o gün hocamızın

SBF'deki odasında atıldı denilebilir. Sonra çok gittim odasına. Tâ ki SBF'den atılıncaya değin...

Doktora tezi ve danışmanı seçme aşamasında; artık yakından tanıdığım hocamın SBF'deki odasına uğradım ve ona 'Millî Şef dönemi' üzerine bir doktora tezi yazmamın mümkün olup olmadığını sordum. Olumlu yanıtı üzerine de bu kez doktora tez danışmanım (doktora babam) olup olamayacağını sordum. Gelen ikinci olumlu yanıt beni çok sevindirmişti. Artık kolları sıvamanın zamânıydı.

12 Eylül sonrasının benim için en büyük faydası, müstakbel yedek subaylar için askerlik süresinin hayli kısaltılması oldu. O zamanlar yedek subay olarak askere gidecek üniversite mezunlarının sayısı o kadar fazlaydı ki, askere ne zaman gideceğiniz kesinlikle belirsizdi. Bu bakımdan genç erkekler için hayâtta bir yol haritası çizmek neredeyse mümkün değildi. 12 Eylül, bu birikimi eritmek amacıyla, yedek subaylık hakkını kazanan üniversite mezunlarına bir başka seçenek sundu. Tercih edenler, dört ay er olarak askerlik yapabileceklerdi. Söz konusu dönemde başlayan ve hayli uzun süren bu uygulamadan yararlanmak üzere hemen mürâcaatta bulundum ve ilkinde yetişemediysem de ikinci dönemle birlikte askerliğimi yapmak üzere harekete geçtim. Dört ay nedir ki?

Askerlik sonrasında elime bir başka fırsat geçti; hiç de küçümsemeyecek bir süre Almanya'da bulunabilirdim. Eşimin babası, kayınpederim Almanya'da diplomattı çünkü. Bundan da yararlanmak için harekete geçtik. Almanya'da araştırmalarda bulunma fırsatım da doğmuştu. Altı ay kadar da orada kaldım. Tezimle ilgili epey kitap ve malzeme toplama fırsatı buldum. Bu fırsat kolay ele geçmezdi. Hele o dönemde...

1980 sonunda tezimi almıştım; ancak 1982 yılının başlarında gerçek anlamda masaya oturabildim. Bir tez yazmak için elimde bulunan süreyi mümkün olduğunca iyi ve verimli kullanmaya çalıştım. Okumalar, notlar ve ardından esas metni yazma süreci bir yılını almış olmalı... Almanya süresini saymıyorum. Her bitirdiğim

bölümü, üstelik el yazısı olarak, hocam Mete Tunçay'a iletir; sonra heyecanla onun okumasını ve görüşlerini aktarmasını beklerdim.

Mete Tunçay, onu tanıdığımda, benim gibi Kızılay Karanfil Sokak'ta otururdu; üstelik benim oturduğum evin hemen yanında, bir çatı katında... Orada oturduğu süre içinde onu sâdece bir kez bu evde ziyâret ettiğimi hatırlıyorum. Gerçekten de kuş yuvası kadar küçük bir yerdi.

Zamân hızlı aktı; tez artık bitmek üzereydi ki, 1983 yılının Şubat ayında hocam da 1402 sayılı sıkıyönetim yasasıyla üniversiteden atıldı. 1981 yılında yayınlanan tek-parti kitabının bu sonucu doğurduğunu özel olarak söylediğini gâyet net hatırlıyorum. Ama elbette tek neden bu son kitabı değildi. Siyâsî durumu, zâten 12 Eylül döneminde üniversitede yer almasına imkân tanımıyordu. Atıldığına dâir tebligâtı aldığıın sanırım bir ya da ikinci gününde son kez onu SBF'deki odasında ziyârete gittiğimde odasını toplamakla meşgûldü. Bizim sokakta bulunan nakliyatçıya haber verebileceğimi söylediğimde dekanlığın kamyonet sağladığını söyledi.

Sonra da çekmecelerini boşaltmaya başladı. Kullanılmış ama sonuna gelmiş kurşun kalemleri bile atmamıştı, saklıyordu. Not konusunda olduğu gibi, bu alanda da cömert sayılmazdı. Fakat ben de tutumlu sayılırdım. Uzun yıllar boyunca birbirimize hangimizin daha tutumlu olduğu yönünde takılmaktan hiç vazgeçmedik. Ama işin ciddî kısmına gelince; durum ikimiz açısından da kötüydü. Hocam emeklilik maaşı alamadan atılmıştı. Mesleğini sürdürebileceği yasal haklardan da mahrumdu. Bir süre sonra da bizim sokaktan taşındı ve Çevre Sokak'ta oturmaya başladı. Bu evi pek çok kez ziyâret edecektim. Tezin son kısımlarını bu eve götürdüğümü çok iyi hatırlıyorum.

Bana gelince; benim için de gökyüzü pek mâvi görünmüyordu. Tezimi hazırlama döneminde de yine bir asistanlık kadrosu bulabilmek amacıyla epey sınava katılmış; fakat hiçbir sonuç alamamıştım. Asistanlık sınavları âdetâ kâbusum olmuştu. Maaş almadan tez yazmanın sıkıntısını yaşıyordum. Tezimi yazarken bir oğlumuz

olmuştu. ‘Ana kucağı’ diye tâbir edilen küçük koltuğunda; masanın altında bir yandan onu sallayarak, bir yandan da tezi yazarak günler geçirdiğimi hep gülümseyerek ve güzel hatırladım. Tezim bitmiş, fakat daha kabûl edilmemişti ki ikinci oğlumuz doğdu.

Eğer bütün bu süreçte (eski) eşim Gülayşe Somel (Koçak)’ın desteği olmasaydı, işler mutlu sonla bitmeyebilirdi. Bir yandan zaman zaman moralimin bozulmasına karşı beni her yönden destekliyor; bir yandan da çalışmalarına elinden gelen bütün yardımı sağlıyordu. Benim için gerektiğinde Almancadan, İngilizceden çeviri yaptığını bugünmüş gibi hatırlarım. Bir işimin olmamasından kaynaklanan derdimi de sâdece paylaşmıyor, aynı zamanda bunun üstesinden gelmemde bana güç veriyordu. Onun desteği ve katkısı olmasaydı; eski kayınpederim ve kayıinvalidem beni oğulları olarak bağırlarına basmasalardı; akademik hayat benim için çoktan geride kalmış bir istek olmaktan öteye gitmezdi.

Doktora tezimle baş başa...

Öte yandan; tezimin bitme aşamasında tez danışmanımın üniversiteden atılması, benim açımdan ayrıca güç bir döneme işâret ediyordu. Tez bitmiş gibiydi; fakat YÖK sonrası üniversitenin yasal kuralları da değişmişti. Artık SBF’de değil, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde (SBE) doktora yapıyordum; oyunun kuralları değişmişti. Dahası, yeni kurallar gereğince, doktora tezimi enstitüye teslim edebilmem için danışmanımın onayı gerekiyordu. Fakat benim artık bir danışmanım yoktu...

Ne yapmam gerektiğini sormak için ilk kez SBE’ye gittim. Enstitü, o zaman SBF BYYO’nun daha da arkasında bulunan Eğitim Fakültesi’nin içindeydi. Enstitü müdürlüğüne de YÖK tarafından Güneri Akalın atanmıştı. Güneri Akalın da SBF’dendi, iktisatçıydı. Daha ilk karşılaşmamızda, üniversiteden sıkıyönetimce yeni atılmış bir hocanın doktora tez öğrencisi olmanın o kadar da ‘şık’ bir şey olmadığını anlamıştım. Mete Tunçay’ın doktora öğrencisinin muhtemelen ondan hiç de farklı olmadığı kanısındaydı. Bu bakımdan hayli önyargılı bir tutum sergiledi. Bana yardım edeceğine veya

yol ya da kolaylık göstereceğine ilişkin bir işâret vermedi. Aksine çok üstten bir bakışla konuştu.

Ne doktora tez konumu beğendi, ne de tez hocamı... Böyle bir tez konusu için hocamın uygun olmadığını çok açık bir şekilde söylediğini iyi hatırlıyorum. Ardından da “Ben o zaman bu işlerin başında olsaydım...” demeye getirdi; “Bu tez için SBF’nin eski hocalarından Ahmet Şükrü Esmer’i uygun görürdüm” diye ilâve etti. Esmer, neredeyse bir yıl önce ölmüştü. Yine ardından şu açıklamayı yaptı: “Esmer, söz konusu devri yaşamış, görmüş bir hoca olduğundan size yardımcı olabilirdi.” Bu açıklama üzerine, Akalın’ın târihten hiçbir şey anlamadığını dehşet içinde fark ettim. Eğer o dönemi yaşamış bir kişi bulunamazsa, artık o dönem hakkında hiçbir şey yazılamaz diye düşünüyordu sanırım.

Bu yaklaşıma verilebilecek bir yanıt yoktu tabîi. Zâten benim niyetim, târih felsefesi ya da metodolojisi üzerine bir tartışma açmak ya da sohbet etmek hiç değildi. Tek amacım, kendime yeni bir danışman bulmak ve bunu nasıl sağlayabileceğimi öğrenmekten ibâretti. Beni doktora öğrencisi olarak kabûl edecek ve tezimin sunulmasına onay verecek yeni bir hoca bulmam gerekiyordu. Âcilen! Görüşmeden anladığım kadarıyla, hocanın SBF’den olması da şart değildi. Özetle kısa bir görüşme olmuştu.

Elimi çabuk tutmak zorundaydım. Önce, yakından tanıdığım, fakat artık çoğu üniversiteden atılan hocalarıma durumu anlatıp fikir almaya çalıştım. SBF’de henüz atılmamış hocalardan yardım istemenin zamânı geldiğini anladım. Bunun üzerine çok yakından tanıdığım Sinâ Akşin’e ricâ ettim. Kendisi zâten yakın akrabamdı, (eski) eşimin dayısıydı ve kabûl etti. Ondan aldığım dilekçeyi yeniden Akalın’ın ofisine SBE’ye götürdüm. Süreç tamamlandı sanıyordum; meğer öyle değilmiş. SBE yönetim kurulunun bu mürâcaatı onaylaması da gerekiyormuş. Sonuç: O zamanki SBE yönetim kurulu Sinâ Akşin adını veto etti. Kabûl edilmemişti. Bunu da bir süre sonra yeniden sonucu öğrenmek için gittiğim Akalın’ın ofisinde kendisinden bizzat öğrendim. Neden reddedildiğini açıklamak da gerekli değildi anlaşılan. “Öyle uygun görülmüştü.”

Akalın, bu kez yeni bir danışman bulmam konusunda epey güçlük çekeceğimi imâ etmekten kaçınmadı. Bulsam bile, işler benim sandığım gibi yürümeyecekti. Doktora jürisini de sonuçta SBE yönetim kurulu atayacaktı ve bu kurulun atayacağı jüriden doktora alma şansımın pek de yüksek olmadığını gâyet üstten bir bakışla ifâde ettiğini hiç unutmuyorum. “Belki de bu işten caymalı ve kendime yeni bir yol aramalıyım.” Bunu imâ etmişti. Bu işin pek sonu yoktu. Tehdit değildi; âdetâ bana yardımcı oluyordu. Ses tonu ve ifâdesi alaycıydı çünkü.

Yeniden başa dönmüştüm. 1983 yılının Haziran ayı başında tezi bitirmiş ve cilde vermiştim bile. Masamın üzerinde çoğalttığım doktora teziyle bütün gün bakışıyorduk. Onu teslim etmem lâzımdı; ama mevzuat gereğince bu mümkün değildi. Bir kez daha danışman aramam icâb etti. O sırada SBF’de hocam Nermin Abadan-Unat ile Mete Tunçay’ın aklına Hukuk Fakültesi’nden Ahmet Mumcu geldi. Mumcu benimle ilgilenebilirdi. Hocam Mete Tunçay, durumumu, yakından tanıdığını söylediği Mumcu’ya aktardığını bana ilettili. Ne konuştular, hocam ne anlattı, hiç bilmiyorum. Çünkü hiçbirine bana bu konuda tek bir kelime bile etmedi. Tunçay, sâdece Mumcu’nun beni Hukuk Fakültesi’ndeki odasında bekleyeceğini bildirdi.

Bizim okulun komşusu olmasına rağmen Hukuk Fakültesi’ne daha önce hiç gitmemiştim. O gün Ahmet Mumcu’nun bana gösterdiği yakınlığı ve arkadaşlığı ömrüm oldukça unutmam. Hiç tanımadığım bu hoca, hiç tanımadığı beni sıcaklıkla karşılamış, sıkıntımı giderebilmek için biraz hayat tecrübelerinden söz etmiş ve beni doktora öğrencisi olarak memnurlukla kabûl edeceğini açıklamıştı. Hemen orada bir dilekçe de yazarak imzâlamıştı. Anlayacağınız; yanımda götürdüğüm iki ciltlik kalın doktora tezimi görmeden, okumadan, tezime sâhip çıkmıştı. Artık hocam ona neler anlattıysa, buna gerek bile görmemişli.

Mumcu, akademik hayâтта saygın eserleriyle tanınıyordu. Onu yakından tanıma fırsatı bulunca, kendisine saygım özel olarak arttı. Dilekçeyi yeniden SBE’ye, Akalın’a götürdüm. Dilekçenin altındaki imzânın Mumcu’ya âid olduğunu görünce hem çok şaşırıldı ve hem

de azıcık âsabileşti. ‘Ahmet Mumcu’yu nasıl reddederiz ki...’ diye kızdı bana. Bu, bayağı beklenilmeyen bir gelişme olmuştu. Çünkü Ahmet Mumcu, tam o sırada kurulan Atatürk Kültür, Dil ve Târih Yüksek Kurumu’na yönetim kurulu üyesi olarak atanmıştı. Bu bakımdan siyâsal açıdan ona karşı tavır almak zor gibi görünüyordu. Herhâlde Akalın, nasıl olup da Mumcu’nun bana sâhip çıktığını hiçbir zaman anlayamadı. Bu, onun için hep bir muammâ olarak kalmış olmalıdır. Mumcu, Tunçay’la olan hukuku dolayısıyla onun öğrencisine sâhip çıkmıştı. Aslında mesele bu kadar basitti.

Doktora tezim nibâyet jürinin önünde; red kararı

Evet, gelişmeler Akalın’ın ‘Onu reddedemeyiz’ sözüne uygun olarak aktı: Mumcu, doktora tezimin danışmanı olarak SBE yönetim kurulu tarafından onaylandı ve ben de yazın ortasında, tam 22 Temmuz’da, tezimi enstitüye resmen teslim edebildim. Tezi sunmak bile sıkıntılı olmuştu. Artık jürinin kurulmasını beklemekten başka bir şey de kalmamıştı. Öyle de yaptım. Ama bundan sonra beni bekleyen sıkıntıların neler olacağını da farkında olarak...

Akademik ölçülerde iyi işler yapmanın tek başına hiçbir önemi olmadığı bir dönemden geçiliyordu; ama bunların geride kалаcağından emindim. Yeteri kadar sabır, gayret ve dirençle, üstelik elimde -elbette benim ölçülerimde- gerçekten de iyi bir doktora teziyle bunların aşılması mümkündü. En azından o sırada benim için bu böyleydi.

Bekledim, bekledim; sonunda jüri oluşturuldu. Jüri üç kişiden ibâretti: Ahmet Mumcu, Ömer Kürkçüoğlu ve Yuluğ Tekin Kurat. Kürkçüoğlu’yu SBF’den tanıyordum. Bir kez SBF’de siyâsî târih kürsüsünde asistanlık sınavına katılmış ve Oral Sander ve Sinâ Akşin’in de jüri üyesi olduğu bu sınavı da kazanamamıştım. Kurat ODTÜ’deydi. Onu hiç tanımyordum. Şimdi de sırada jürinin raporlarını yazmasını beklemek vardı. Yazdılar da...

Ama ben onları göremeden önce, 16 Mart 1984 târihinde SBE Müdürü Güneri Akalın imzâsıyla gelen yazıdan, 14 Mart 1983 târihinde jürinin toplanarak ortak bir tutanak tuttuğunu ve jüri kararının

da doktora tezimin “düzeltildikten sonra tekrar sunulması”na ilişkin olduğunu öğrendim. Bu aşamada tezimi savunma imkânı bile bulamamıştım. Tezimi sunduktan sekiz ay sonra jüri kararını nihâyet vermişti.

Jüri üyelerinin tezim hakkındaki raporlarını almak için tekrar SBE’ye gittim ve raporların birer fotokopisini aldım. Onları hep sakladım. Hâlâ yanımdalar... Hattâ bu satırları yazarken dosyalarından çıkardım, masamın üzerinde tutuyorum. Eğer bütün bu yazışmaları saklamasaydım, kesin târihleri yazma imkânı bulamazdım. Târihçinin bir görevi de kendi târihini arşivlemesidir zâten.

Elbette çok sinirlenmiştim; açık bir haksızlıktı bu başıma gelenler... En azından jüri toplantısına dâvet edilebilir ve tezim üzerinde bir tartışma açıldığında bundan yararlanarak ben de tezimi savunma fırsatı bulabilirdim. Bunların hiçbiri olmamıştı. Daha doğrusu imkân verilmemişti. O zaman kesin kararımı verdim ya da verdiğimi düşündüm: Doktora tezinden vazgeçecektim. Tezimi ilk fırsatta yayınlayacak ve neredeyse otuz yıl sonra kaleme aldığım bu satırları da tezimin başlangıcına koyacak; hattâ jüri raporlarına da kitabımın sonunda yer verecektim. Böylece belki sinirimi boşaltabilirdim. Gerçi bu, bana ileride hiçbir zaman bir daha akademik hayâta dönme imkânını vermezdi. Ama oldu.

Jüri raporlarının bana sunulmasından kısa bir süre sonra Ahmet Mumcu’yu ziyâret ettim. Bana yeniden ağabeylik etti. Sıkıntımı ve âsab bozukluğumu da anlayarak, fakat yeniden hayat tecrübeleden söz ederek, meseleyi çözme yolunda adım atmamın daha doğru bir tercih olacağını anlatmaya gayret etti. Keskin sirkenin ancak küpüne zarar vereceğini ve benim tercih ettiğim yolun bir sonuç vermeyeceğini sâkin bir dille anlattı. Zâten bütün bunları biliyordum; fakat bu görüşme, benim âsabımı yeniden normale döndürdü. Sabır ve gayreti öne almanın gereğini hissettim, anladım. Akabinde tezi yeniden sunmaya karar verdim, verdik.

Tezi düzelterek yeniden sunmak cümlesi hayli kısa olabilir; ama benimki gibi neredeyse bin sayfalık bir tezi yeniden işlemek bayağı

zor bir mesâiydi. İlk metni bile, hayli pahalıya geldiğinden, herkes gibi o zaman IBM daktiloda yazdıramamış ve portatif daktilomda bizzat yazmıştım. Bu da aylarımı almıştı tabii olarak... Her sayfayı karbon kâğıdıyla çoğaltarak yazmaya çalışmak, özellikle dipnotları sayfanın altına gelecek şekilde, ama göz kararı düzenlemek, yeteri kadar yer ayıramayınca sayfayı yeniden yazmak... Bütün bunlar yorucu, zaman zaman da bıktırıcıydı.

Her neyse, “Başa gelen çekilir” diyerek, yeniden kolları sıvamanın zamânıydı. Önce jüri raporlarında tezimin düzeltilmesi gerektiği belirtilen hususlarına dikkat etmem gerekiyordu. Nihâyet benden istenen de buydu.

Jüri raporlarında red gerekçeleri

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, neredeyse otuz yıl sonra, bu raporları yeniden masamın üzerindeyken okumak gerçekten de tuhaf bir duygu... Zaman, öfkeyi yatıştırın tuhaf ve kuvvetli bir iksir sanırım... Kendi târihime de bir târihçi olarak yaklaşmam gereği ağır basmak için sırasını bekliyor. Ama o zaman yine sinirle eğilmiştim raporların üzerine. Şimdi ilk kez bu raporların üzerinde uzun uzun durmanın da artık zamânıdır.

Ömer Kürkçüoğlu'nun raporu on dört sayfa uzunluğundaydı. Tezin uzunluğuna yönelik şikâyeti daha ilk satırda kendisini gösteriyordu. Ona göre, tezim “mâkûl sınırların ötesinde”ydi. Doktora tezime yazdığım önsöz de eleştiriden nasibini almıştı. Teze önsöz yazmak “alışılmış bir usûl değildi.” Olsa olsa “kitaba” uygun düşerdi. “Millî Şef ibâresi tırnak içinde gösterilmeli”ydi, fakat kapakta tırnak içinde gösterilmemişti; “Bu durumda konu s. 484'te mi başlamış olmaktadır?” diye soruyordu. “Dönemin târihi kapakta yer almamış, iç kapakta ise verilmişti.”

Kürkçüoğlu, ardından, tezin içeriği açısından çok daha önemli bir husûsa değiniyordu. Ona göre, “Başlıkta ‘Türk siyâsal hayâtı açısından’ ifâdesine yer verildikten sonra, dönemin iç politikası denilmesi bir tekrardı”; “ve dış politikası’ denilmesi ise doğru değildi.” Sonuç olarak şunu söylüyordu: “Yâni, konu, gerek adayın

alanı gerekse ‘Türk siyâsal hayâtı açısından’ ifâdesinin lüzumu olarak, bir ‘iç politika’ çalışması olmakla yetinmek zorunda”ydı.

Bu aşamada, daha sonra 1986 yılında Yurt Yayınları’ndan ilk baskısı yapılan “Türkiye’de Millî Şef Dönemi (1938-1945)” başlıklı doktora tezimi bilmeyenler için yazmalıyım ki; tezimin bu kadar kapsamlı ve devâsa olmasının ana nedeni, bu dönemin iç ve dış politikasını birlikte ele almamdı. Anlaşılan Kürkçüoğlu, benim dış politika araştırmamı ve yazarı olmamı pek içine sindirememişti. Belki beni bu alanda göremiyor olabilirdi.

Devâm edelim; Kürkçüoğlu, tezin “biçim”ine ilişkin eleştirilerini şöyle sıralamayı uygun görmüştü: “Diğer bölümlere başlık verilmişken, birinci bölümün başlığı yoktu.” “Birinci bölümün ‘Atatürk-İnönü İlişkileri’ biçiminde bir alt-başlıkla âdetâ birdenbire başlaması uygun görünmemekte”ydi. “Birinci bölümün (A) başlığının bir, iki ve üç no’lu alt-başlıklarının sıralanışı da mânâlı görünmemekte”ydi. “Bölümlerin ilk alt-başlığının I, II olması gerekirken, bunlar, bölümlerin kendi numaralarını oluşturmuştu.” “Yâni, bölümün ilk alt-başlığı A olmamalı”ydı. “Ayrıca, bölüm başlığından sonra ilk alt-başlığın da büyük harfle yazılması uygun değildi.” “Birinci bölümün A ve B başlıkları birleştirilebilir”di. “Birinci bölümün C/3’ündeki ‘Değerlendirme’ alt-başlığı, öteki bölümlerde yoktu.” “Başlıklar arasında simetri yoktu.” “I/D’nin başlığı düzeltilmeli”ydi. “I/D/2’nin başlığı çok uzundu.” “Bâzı yerlere ilâve alt-başlıklar gerekli”ydi. “Meselâ, II. bölümün başında, Atatürk’ün ölümü ayrı bir alt-başlık oluşturmalı”ydı. “Bâzı başlıklar yeterince açıklayıcı değildi.”

Şimdi de Kürkçüoğlu’nun itirâzlarına araya girerek yanıt veremeye çalışacağım. Otuz yıl sonra yâni... Fakat bu noktada okuyucunun dikkatini bu son eleştiriye çekmeden geçmek de olmaz. Hatırlanacağı gibi, bu sıralar, 12 Eylül döneminin yine ‘en Atatürkçü’ olduğu anlarından biriydi. YÖK’ün yine o sırada ODTÜ’ye dekan olarak atadığı Kürkçüoğlu, Atatürk’ün ölümünün bir doktora tezinde ‘başlık’ olmadan sunulmasına karşı çıkıyordu. Dönemin ruhuna uygun bir tepki göstermeyi kendine uygun görmüş olmalıydı.

Kürkçüoğlu'nun raporunun bu aşamasında, biçimden çok tezin içeriğine yönelik ilk eleştiriler geliyordu: "Konu, hem iç hem de dış politika açısından, üstelik karışık bir biçimde işlenmişti." "Bu karışıklık, hem bölümlerin içinde hem de bölümler arasında görülmekte"ydi. "Her bölüm içinde de iç ve dış konular karışık bir biçimde yer almakta"ydı. Ayrıca, başka bir karışıklık daha vardı; özetle, iç politikanın anlatıldığı bölümlerden dış politikaya geçildiğinde zaman kayması söz konusuydu; dolayısıyla geri dönüşler vardı. Dahası, "Bölümlerin sayfa dağılımı dengesizdi." Bir bölüm 64 sayfa iken, bir başkası 219 sayfaya kadar uzuyordu. Kırk sayfalık sonuç kısmı da uzun bulunmuştu. Bu kısımda dönem "1945 yılı başlarından itibaren tedricî olarak sona ermeye başlamıştır" ifâdesinden hareketle Kürkçüoğlu, bu nedenle tezin 1950'ye kadar uzatılması gerektiğini vurgulamıştı.

Kürkçüoğlu'nun tezin biçimine ilişkin eleştirileri bununla sınırlı değildi: Tezin sonunda ek olarak sunulan iki antlaşma metnine gerek olmadığı kanısındaydı. Buna karşılık, tezin içinde sunulan bâzı belgelerin de ek olarak verilmesinin daha uygun olacağını düşünüyordu.

Kürkçüoğlu'nun eleştirilerinden biri gerçekten de yerindeydi; tezimde kaynak eser olarak kullandığım *Keasing's*, kaynakçada resmî belgeler arasında gösterilmişti. Kendisi bu yayının özel bir şirket tarafından çıkarıldığını, bu nedenle 'resmî belgeler' arasında zikredilmemesi gerektiğini belirtiyordu. Haklıydı; ancak kendisi de *Türkiye'nin Arap Ortadoğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)* (SBF/1972) adlı kitabında, aynı kaynağa, kaynakçasında 'belgeler' kısmında yer vermişti. Anlaşılan tek hatâm, 'resmî belgeler' dememdi.

Kürkçüoğlu, bu arada raporunda "zengin" kaynakçama dikkat çekiyor; fakat aynı zamanda "Metinde hayli az bir kısmına atıfta bulunulması dikkat çekmektedir" diyordu. Bu eleştiri, aslında kaynakçamda saydığım kaynakları pek görmediğim, fakat dolgu malzemesi olarak kullandığım yönünde bir imâyı içeriyordu. Çok haksız bir ithâmı. Dipnotlarımı da "genellikle çok uzun" bul-